

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

Будна Н.О, Гладюк Т.В, Гладюк М.М.

ПРИРОДОЗНАВСТВО

Конспекти уроків

3 клас

Посібник для вчителя

До підручника І.В. Грущинської

Серію «Бібліотека вчителя» засновано 2007 р.

Рецензенти:

кандидат педагогічних наук, доцент

Жирська Г.Я.

вчитель вищої категорії, старший вчитель

Походжай Н.Я.

Будна Н.О.

Б90 Природознавство : конспекти уроків : 3 клас : до підручника І.В. Грущинської / Н.О. Будна, Т.В. Гладюк, М.М. Гладюк. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2015. — 304 с. — (Бібліотека вчителя).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)

ISBN 978-966-10-4038-9

У посібнику подано конспекти уроків з природознавства для 3-го класу, зміст яких відповідає навчальній програмі МОН України, Державному стандарту початкової загальної освіти та підручнику «Природознавство. 3 клас» (автор Грущинська І.В.).

Пропонуються зразки бесід на етапі вивчення нового матеріалу, хвилинки спостережень, досліди, міні-проекти, творчі завдання, дослідницькі практикуми, практичні роботи, екскурсії, інтерактивні форми роботи, ігровий та цікавий додатковий матеріал.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 371.32:502
ББК 74.262.0

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.

ОРИЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

№ уроку	Зміст навчального матеріалу	Сторінка	Дата
1.	Як людина пізнає природу?	5	
2.	Які незвичайні властивості має звичайна вода? <u>Практична робота.</u> Дослідження розчинності речовин, що використовуються у побуті.	10	
3.	Де на Землі міститься вода? <u>Дослідницький практикум.</u> Як опріснити воду.	18	
4.	Як знайти на карті частини Світового океану? <u>Практична робота.</u> Позначення на контурній карті частин Світового океану.	23	
5.	Яке значення води в житті людини?	26	
6.	Як охороняти безцінний скарб Землі — воду?	31	
7.	Запитаємо в Матінки Природи: вода — руйнівник чи вода — рятівник?	34	
8.	Узагальнюючий урок. <u>Контрольна робота</u> з теми «Вступ. Вода».	39	
9.	Які властивості має повітря?	42	
10.	З чого складається повітря?	45	
11.	<u>Дослідницький практикум.</u> Як змусити вітер працювати. Чому повітря рухається?	49	
12.	Як вітер впливає на природу Землі?	51	
13.	Чому потрібно охороняти повітря від забруднення? <u>Міні-проект.</u> Виявлення пилу в повітрі та встановлення джерел його забруднення.	55	
14.	Узагальнюючий урок. <u>Контрольна робота</u> з теми «Повітря».	58	
15.	Що таке гірські породи?	60	
16.	Що таке корисні копалини? <u>Практична робота.</u> Ознайомлення з колекцією корисних копалин.	64	
17.	Навіщо людям потрібні корисні копалини? <u>Дослідницький практикум.</u> Які корисні копалини є у моєму краї.	68	
18.	Чим ґрунти відрізняються від гірських порід?	73	
19.	Як склад ґрунту впливає на його властивості?	76	
20.	Запитаємо у Матінки Природи: як поліпшити родючість ґрунту?	79	
21.	Узагальнюючий урок. <u>Контрольна робота</u> з теми «Гірські породи. Ґрунт».	84	
22.	Що таке енергія і для чого вона потрібна?	86	
23.	Як сонячна енергія впливає на природу Землі?	89	
24.	Які джерела енергії є невичерпними?	93	
25.	У чому переваги енергії Сонця?	95	
26.	Як «приручити» вітер?	98	
27.	Чому воду називають невтомною трудівницею?	101	
28.	<u>Дослідницький практикум.</u> Як зменшити витрати тепла у будинку. Як ти економиш тепло та електроенергію?	104	
29.	Узагальнюючий урок. <u>Контрольна робота</u> з теми «Сонце — джерело енергії на Землі».	109	
30.	Як «упізнати» рослини?	111	
31.	Які рослини — квіткові? <u>Практична робота.</u> Робота зі зразками гербаріїв квіткових рослин.	119	
32.	Які рослини називають хвойними?	127	
33.	Як з'явилися культурні рослини?	133	
34.	Які умови необхідні рослинам для життя? <u>Практична робота.</u> Умови розвитку рослин.	140	

35.	Як рослини пристосовуються до різних природних умов?	145	
36.	Як розмножуються рослини? <u>Практична робота.</u> Розмноження кімнатних рослин.	149	
37.	Узагальнюючий урок. <u>Контрольна робота.</u>	154	
38.	Як тварини впливають на природу Землі?	156	
39.	Яка група тварин найчисельніша на Землі?	161	
40.	Як риби пристосувалися до життя у водоймах?	168	
41.	Які тварини першими заселили суходіл?	174	
42.	Як птахи підкорили повітряний простір?	179	
43.	Як птахи піклуються про своє потомство?	187	
44.	Як звірі пристосувалися до життя в різних умовах?	191	
45.	Як звірі піклуються про своє потомство? <u>Дослідницький практикум.</u>	198	
46.	Чим дикі тварини відрізняються від свійських?	201	
47.	Що таке ланцюг живлення? <u>Практична робота.</u> Складання ланцюгів живлення.	206	
48.	Узагальнюючий урок. <u>Контрольна робота.</u>	210	
49.	У чому загадковість світу грибів?	212	
50.	Яке значення мають гриби у природі та житті людей?	216	
51.	Запитаємо в Матінки Природи: чому бактерії називають і друзями, і ворогами людини?	221	
52.	Як охороняти зникаючі рослини?	226	
53.	Як охороняти зникаючих тварин?	232	
54.	Для чого створюють заповідники?	237	
55.	Запитаємо в Матінки Природи: які легенди про рослини і тварин складала у давнину?	243	
56.	Узагальнюючий урок. <u>Контрольна робота.</u>	247	
57.	<u>Екскурсія.</u> Ознайомлення із розмаїттям рослинного і тваринного світу рідного краю.	249	
58.	Як працює наш організм?	251	
59.	Для чого потрібні скелет і м'язи? Формування постави. <u>Практична робота.</u> Перевірка власної постави.	256	
60.	З чого складається травна система?	264	
61.	Що корисно їсти?	269	
62.	Для чого потрібне дихання?	277	
63.	Яке значення має кровообіг? <u>Практична робота.</u> Вимірювання частоти пульсу.	281	
64.	Яке значення має шкіра?	285	
65–66.	Про що повідомляють органи чуття? Як попереджувати захворювання органів чуття? <u>Дослідницький практикум.</u> Як визначити гостроту свого зору.	290	
67.	Здоровий спосіб життя.	296	
68.	Узагальнюючий урок. <u>Контрольна робота.</u>	302	

УРОК 36

Як розмножуються рослини?

Дата .....

Клас .....

Додатковий матеріал .....

до уроку .....

Мета: поглибити знання школярів про способи розмноження квіткових рослин, формувати уявлення про умови проростання насіння; розвивати вміння описувати і розпізнавати насіння, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки, доводити свою думку; формувати потребу в пізнанні рослин, проведенні дослідів і спостережень за рослинами; стимулювати кмітливість, спостережливість, мислення.

Обладнання: таблиці, ілюстративний матеріал, дидактичні картки, колекція насіння, блюдця з пророщеними насінинами, цибулина, бульба картоплі, цибулина в склянці з водою, висаджена в ґрунт цибулина, гілочка пеларгонії в склянці з водою, два горщики із землею, листок фіалки в склянці з водою.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

Пролунав дзвінок —
Починаємо урок.
Працюйте, будь ласка, старанно,
Щоб почути у кінці,
Що усі ви — молодці.

II. Хвилинка спостережень.

Аналіз показників погоди (стану неба, хмарності, опадів, температури повітря, вітру), висоти Сонця над горизонтом. Заповнення календаря природи.

III. Перевірка домашнього завдання.

1. Тестова перевірка знань (с. 65–67).

2. Фронтальна бесіда.

— Наведіть приклади вологолюбних рослин. Як вони пристосувались до життя в умовах надмірної вологи? Наведіть приклади посушливих місць зростання. Як вони пристосувались до життя в посушливих місцях? Розкажіть, які умови потрібні для життя вашій улюбленій кімнатній рослині.

IV. Актуалізація опорних знань, повідомлення теми уроку.

— Рослини — це живі організми, а отже, вони розмножуються. Що означає розмножуватись? (*Розмножуватись — це давати потомство.*) Ви, напевно, бачили, як рослини ростуть групами у лісі — берези, кущі ліщини, на луках — конюшина, кульбаба. Вони утворилися внаслідок розмноження.

Яке значення насіння в житті квіткових рослин? (*Квіткові рослини розмножуються насінням. З насіння виростає нова рослина.*) Що треба зробити, щоб виростити рослину з насіння? (*Треба висіяти насіння в ґрунт.*) Насіння яких рослин вам доводилося висівати в ґрунт?

— Чи можна виростити рослину без насіння? Чи допомагали ви своїм рідним садити картоплю, цибулю чи часник? Чи використовували ви для цього насіння?

— Сьогодні ми дізнаємося, як розмножуються рослини.

V. Вивчення нового матеріалу.

1. Бесіда з елементами розповіді, проведенням практичної роботи з метою формування умінь розпізнавати насіння рослин та формування уявлення про розвиток рослини з насіння.

— Розгляньте видані вам колекції насіння — квасолі, гороху, соняшника, калини, каштана, гарбуза, кавуна, горіха, огірка, гречки. Знайдіть малюнки цього насіння на ілюстраціях, таблиці. Яке насіння за розмірами, формою, забарвленням? Насіння квасолі — біле (або іншого кольору), продовгувате з тупими кінцями, гороху — кругле і зелене (або жовте), соняшника — біле, видовжене з одним гострим кінцем, каштана — коричневе і округле, калини — серцеподібне і блідо-жовтувате, гарбуза — біле і видовжене, кавуна — чорне, видовжене, в горіха — світло-жовте, округле, в гречки — світло-коричневе, трикутне, в огірка — біле, видовжене. Найбільше за розмірами насіння у каштана, горіха, найменше — у калини, гречки.

Отже, насіння різних рослин відрізняється за зовнішнім виглядом.

Чим схожі усі насінини? Розгляньте малюнки на таблиці. Що на них зображено? (Як рослина розвивається із насінини.) Який орган першим з'являється? (Корінь.) Поміркуйте, чому корінь першим з'являється під час проростання насінини. (Корінь вбирає воду і поживні речовини з ґрунту. Вони необхідні для росту й розвитку рослини.) Які органи з'являються після корінця? (Стебло з листками.)

— Зовні насінини вкрита шкірочкою. Усередині кожної насінини є маленький корінець, стебельце, листочки і поживні речовини. З корінця виростає корінь рослини, з стебельця — стебло, з листочків — листки. Навіщо у насінині містяться поживні речовини? (Поживні речовини потрібні для проростання насінини.)

Висновок. Насінини складається з корінця, стебельця, листочків і поживних речовин.

2. Бесіда з елементами розповіді з метою формування уявлення про умови проростання насіння.

— Що відбувається з насінням, якщо його кинути в ґрунт? (Воно проростає.) За яких умов насіння проростає?

— Розглянемо результати проведених нами дослідів (за тиждень до уроку вчитель разом з трьома групами учнів заклав досліді).

У першому досліді на блюдце на добре зволожену тканину ми поклали декілька насінин квасолі і накрили такою самою тканиною. Блюдце поставили у тепле місце.

У другому досліді на блюдце на добре зволожену тканину поклали кілька насінин квасолі і накрили такою самою тканиною. Блюдце поставили у холодне місце.

У третьому досліді на блюдце поклали кілька насінин квасолі і залили їх водою так, щоб вона повністю вкривала їх. Поставили блюдце у тепле місце.

У якому досліді проросло насіння? (Насіння проросло в першому досліді.) Чому? Які умови були у першому досліді? (Тепло, волога і повітря.)

— Які умови були у другому досліді? (Волога і повітря.) Чому насіння не проросло у другому досліді? (Насіння було в холодному місці.)

— Які умови були у третьому досліді? (Волога, тепло.) Чому насіння не проросло у третьому досліді? (Насіння було залито водою, не було повітря, воно не мало, чим дихати.)

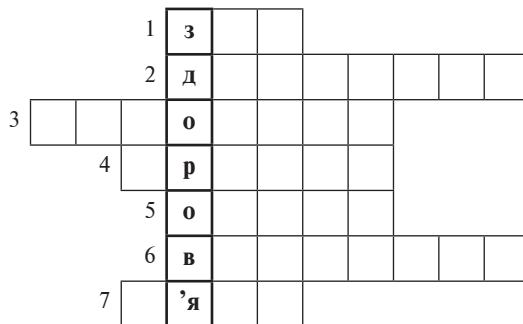
Висновок. Для проростання насіння потрібні тепло, волога і повітря.

Це цікаво знати. Для деяких видів рослин для проростання насіння потрібне і світло.

5. Не менш корисна їжа. (Овочі)

6. Те, що міститься у 4-му й у 5-му пункті цього кросворда.
(Вітаміни)

7. Окріпнуть, якщо вживатимеш багато того, що у 6-му пункті.
(М'язи)

VIII. Підсумок уроку.

1. Бесіда.

- Що означає вести здоровий спосіб життя?
- Як ви можете зберегти своє здоров'я?
- Як потрібно турбуватися про чистоту свого тіла, одягу, житла?
- Яке харчування вважають корисним?
- Якими видами відпочинку не слід надмірно захоплюватися?
- Які шкідливі звички руйнують здоров'я?

2. Пояснити прислів'я: «Бережи одяг, поки новий, а здоров'я, поки молодий».

IX. Домашнє завдання.

Опрацювати статтю в підручнику, вміти відповідати на запитання і переказувати.

Дата .....

Клас .....

Додатковий матеріал .....

до уроку .....

УРОК 68

Узагальнення знань з теми.

Контрольна робота

Мета: узагальнити і перевірити знання учнів з теми; розвивати уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки, доводити свою думку; активізувати спостережливість, мислення; виховувати любов до природи.

Обладнання: таблиці, зошит для контрольних робіт.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Підсумок фенологічних спостережень.

III. Робота в зошиті для контрольних робіт (с. 21-23).

IV. Підсумок уроку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М.М. Природознавство. Зошит для контрольних робіт. 3 клас. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014.
2. Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М.М. Природознавство. Картки для самостійної роботи. Бліц-контроль. 3 клас.— Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014.
3. Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М.М. Природознавство в таблицях. 3 клас. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014.
4. Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М.М. Природознавство. Робочий зошит. 3 клас. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014.
5. Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М.М. Природознавство. Тестові завдання. 3 клас. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014.
6. Грущинська І.В., Коваль Н.С. Гідросфера. Вода і водойми : Енциклопедія для дітей. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013, — 176 с.
7. Грущинська І.В. Портрети свійських тварин та їхніх диких родичів. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2009. — 136 с.
8. Грущинська І.В. Як спостерігати за природою. Читанка з природознавства : Навчальний посібник. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2008. — 296 с.
9. Журнали та газети : «Початкова школа», «Початкова освіта», «Розкажіть онуку», «Барвінок» та ін.
10. Інноваційні технології навчання в початковій школі / Автори-упорядники : В.П. Телячук, О.В. Лесіна. — Х. : Вид. група «Основа» : «Тріада», 2007, — 240 с. — (Серія «Педагогічні інновації. Майстерня».)
11. Інтерактивні методи навчання у початковій школі / Упоряд. О.М. Кондратюк. — К. : Шкільний світ, 2011, — 104 с.
12. Карнаух П.М. Цікаві завдання з природознавства. 3 клас : Навчальний посібник. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2010.
13. Майхрук М.І. Природознавство : Різномірні завдання. 3 клас. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014. — 64 с.
14. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2011. — 392 с.
15. Народні прислів'я та приказки / Упоряд. та передмова М. Дмитренка. — К. : Ред. часопису «Природознавство», 1999, — 180 с.
16. Робота з обдарованими дітьми. Сходинки творчого зростання. 1–4 класи: Посібник для вчителя / Упор. Гордіюк Н.М. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2007. — 152 с.
17. Рослини і гриби : Визначник для учнів початкових класів / Упоряд. Н.О. Будна, М.І. Майхрук, В.П. Стахурська. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2012. — 128 с.
18. Сучасний урок у початкових класах / О.Я. Савченко. — К. : Магістр-S, 1997. — 256 с.
19. Тварини: Визначник для учнів початкових класів / Упоряд. Талпош В.С., Майхрук М.І. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2008. — 192 с.

Навчальне видання

СЕРІЯ «БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ»

БУДНА Наталя Олександрівна
ГЛАДЮК Тетяна Володимирівна
ГЛАДЮК Микола Миколайович

ПРИРОДОЗНАВСТВО

Конспекти уроків

3 клас

Посібник для вчителя

До підручника І.В. Грущинської

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Марія Мигаль, Оксана Базан*
Обкладинка *Аліни Воронкової*
Комп'ютерна верстка *Ольги Кравчук*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 12.09.2014. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 35,34. Умовн. фарбо-відб. 35,34.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-4038-9

